

5. Ministry of Communities and Territories Development of Accessible Public Transportation in Ukraine. Kyiv, 2023. URL: <https://mindev.gov.ua/en> (access date 14.05.2026)

6. United Nations. Digital Accessibility and Equal Opportunities for Persons with Disabilities. New York, 2026. URL: <https://www.un.org/> (access date 14.05.2026)

*Дончик Єлизавета Віталіївна,
студентка 1 року навчання ОС «Магістр»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Науковий керівник:
Теремцова Ніна Володимирівна,
доцент кафедри теорії та історії права та держави
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
кандидат юридичних наук, доцент*

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МЕДІАТОРА У ПРОЦЕДУРІ ПРИСУДОВОЇ МЕДІАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ

З набранням чинності Закону України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX (далі – Закон) медіація отримала законодавче підґрунтя, у тому числі для застосування в адміністративному судочинстві [6, ст. 3]. Разом із тим, ефективність присудової медіації в адміністративних спорах значною мірою визначається не лише процедурними правилами, а й рівнем дотримання медіатором норм професійної етики. Саме через особистість медіатора реалізуються або, навпаки, нівелюються всі переваги медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Це підкреслює, що професійна етика медіатора не є відокремленим явищем, а базується на загальних засадах професійної етики юриста, які визначають ціннісні орієнтири діяльності правника незалежно від його ролі у процесі [8].

Попри відсутність нормативного закріплення, присудова медіація розуміється як процедура альтернативного вирішення спорів, що здійснюється після відкриття провадження в суді, у якій нейтральна сторона, суддя-медіатор або акредитований медіатор, сприяє сторонам у досягненні взаємоприйняттого рішення. Це означає, що присудова медіація є органічно пов'язаною із судовим процесом: вона розгортається вже після того, як спір набув процесуального статусу. Саме ця обставина ускладнює етичне становище медіатора – він діє в інституційному просторі суду, однак зобов'язаний зберігати повну незалежність від нього.

Закон України «Про медіацію» прямо зобов'язує медіатора дотримуватися норм професійної етики та до початку медіації надавати сторонам кодекс професійної етики, якого він дотримується (ст. 12) [7]. Розробка таких кодексів покладається на об'єднання медіаторів, які зобов'язані забезпечити їх відповідність Закону (ст. 13) [7]. Нині одним із таких кодексів є Кодекс етики медіатора Національної асоціації медіаторів України [6], а на рівні європейських

стандартів – Європейський кодекс поведінки медіаторів [5]. У теорії під професійною етикою медіатора розуміють систему моральних норм і принципів, що визначають межі допустимої та недопустимої поведінки під час виконання ним своїх функцій [3, с. 73].

Ключова специфіка адміністративно-правових спорів полягає в тому, що однією зі сторін завжди виступає суб'єкт владних повноважень, який володіє апаратом примусу, фінансовими ресурсами та юридичним персоналом. Приватна ж особа в цьому протистоянні є структурно слабшою стороною. Саме тут загальний принцип нейтральності медіатора набуває додаткового етичного виміру.

Відповідно до ст. 7 Закону, медіатор повинен бути нейтральним у ставленні до сторін і незалежним від органів державної влади та органів місцевого самоврядування [7]. Водночас ст. 8 Закону встановлює, що медіація проводиться на засадах рівності сторін, а зобов'язання медіатора повинні бути однаковими стосовно всіх учасників [7]. Отже, нейтральність медіатора в адміністративному спорі – це не пасивне «невтручання», а активне забезпечення фактичної рівності: надання кожній зі сторін однакового простору для висловлення позиції, однакової уваги до їхніх інтересів і однакового захисту від тиску. Медіатор, який «нейтрально» спостерігає за тим, як владний орган нав'язує своє рішення приватній особі, насправді порушує принцип неупередженості. Такий підхід суперечить самій природі медіації як процедури, спрямованої на досягнення взаємоприйняттого рішення [2, с. 146].

Практичний вимір цієї дилеми полягає в тому, що медіатор зобов'язаний не лише рівно розподіляти час і увагу між сторонами, а й, помітивши ознаки тиску або маніпуляції з боку владного органу, вжити активних заходів для відновлення балансу – наприклад, провести окрему закриту сесію з приватною особою або зупинити процедуру відповідно до ст. 12 Закону [7].

Принцип конфіденційності є однією з фундаментальних засад медіації. Стаття 6 Закону встановлює обов'язок медіатора не розголошувати жодну інформацію, що стала відома під час підготовки та проведення медіації, а також забороняє його допит як свідка у справі [7]. Водночас в адміністративному праві діє конкуруючий принцип відкритості діяльності публічної влади та права громадськості на доступ до інформації про використання публічних ресурсів.

Це породжує реальну етичну колізію: чи є допустимим, щоб умови мирової угоди між, наприклад, громадянином і органом місцевого самоврядування щодо витрачання бюджетних коштів залишалися конфіденційними? Відповідь на це питання Закон прямо не дає. Разом із тим, ст. 6 передбачає можливість розкриття конфіденційної інформації, якщо це встановлено законом [7], що відкриває простір для галузевого регулювання щодо обов'язкового оприлюднення окремих категорій адміністративних медіаційних угод.

З точки зору етики медіатора, його обов'язком є не лише зберігання таємниці, а й завчасне роз'яснення сторонам правових наслідків укладення угоди та можливих обмежень конфіденційності у конкретній справі. Це безпосередньо

кореспондується з обов'язком медіатора інформувати учасників медіації про їхні права, обов'язки та наслідки укладення угоди (ст. 12) [7].

Відповідно до ст. 5 Закону, участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників, і ніхто не може бути примушений до неї [7]. Проте у присудовій медіації, що розгортається вже після відкриття провадження в суді, добровільність набуває особливого ризику формалізації. Для приватної особи, яка перебуває в процесуальному протистоянні з владним органом, пропозиція судді або суду звернутися до медіатора може сприйматися як завуальований тиск: побоювання негативно вплинути на ставлення суду до своєї позиції здатне де-факто нівелювати вільне волевиявлення.

Саме тому одним із ключових етичних обов'язків медіатора на етапі підготовки до медіації є чітке та зрозуміле роз'яснення приватній особі її беззастережного права відмовитися від медіації або вийти з неї у будь-який момент без жодних правових наслідків для судового провадження, а участь у медіації не може вважатися визнанням вини або позовних вимог (ст. 5) [7]. Такий підхід відповідає загальній вимозі Закону щодо обов'язку медіатора інформувати сторін про їхні права та принципи проведення медіації (ст. 12) [7], а також принципу автентичності – визнання кожного учасника у його праві на власне рішення [4, с. 63].

Отже, роль професійної етики медіатора у присудовій медіації адміністративно-правових спорів виходить за межі загальних вимог нейтральності та конфіденційності. Специфіка адміністративного конфлікту породжує три взаємопов'язані етичні виклики: необхідність активного забезпечення фактичної рівності між структурно нерівними сторонами; пошук балансу між конфіденційністю медіації та принципом публічності в діяльності органів влади; забезпечення реальної, а не формальної добровільності участі приватної особи. Закон України «Про медіацію» закладає лише загальні засади, залишаючи простір для галузевого регулювання та розвитку кодексів професійної етики. Саме кодекси об'єднань медіаторів, розроблені відповідно до ст. 13 Закону [7] з урахуванням специфіки адміністративних спорів та орієнтовані на Європейський кодекс поведінки медіаторів [5], здатні заповнити цю нормативну прогалину.

Список використаних джерел

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол. : Т. Білик та ін. ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
2. Мельничук Ю. І. Етичні стандарти та нормативні принципи професійної поведінки в сфері медіації. Грані. 2016. № 2. С. 146–150.
3. Токарева К. С. Теоретико-правовий аналіз етичних засад діяльності медіатора. *Вісник АПСВТ*. 2020. № 3–4. С. 70–79.
4. Європейський кодекс поведінки медіаторів : прийнятий на конференції у Брюсселі 02.06.2004 / Європейська Комісія. URL: <https://www.mediation-help.com/wp-content/uploads/2024/06/evropejskij-kodeks-povedinki-mediatoriv.pdf> (дата звернення: 11.05.2026).
5. Можайкіна О. С., Кононець О. М. Етичні аспекти діяльності медіаторів. *Право і суспільство*. 2021. № 6. С. 61–66.
6. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20> (дата звернення: 11.05.2026).

7. Кодекс етики медіатора Національної асоціації медіаторів України.
URL: <https://namu.com.ua/ua/info/ethicscode/> (дата звернення: 11.05.2026)

8. Теремцова Н. В. Поняття та основні принципи професійної етики юриста. *Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 04 березня 2021 р.). Чернівці, 2021. С. 281–284.